HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמ' למקום שריבה אין למקום שמיעט לא אימא [א] אף למקום שריבה: ריבה לאחד ומיעט לאחד כו': הא תו למה לי היינו הך הכי קאמר [ב] ריבה אחד ומיעט אחד שומעין לזה שריבה אמר אביי [ג] ובלבד שלא ירבה יותר ממדת העיר באלכסונא: שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל: והתניא לא אמרו חכמים את הדבר להקל אלא להחמיר אמר רבינא לא להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה (א) ותחומין דרבנן:

מתני' ב) [ד] עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דיורין דברי רבי יהודה ר"ש אומר ג' חצירות של שני בתים:

גמ' היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים אמר רב יהודה כגון ג) דאיסקרת' דריש גלותא א"ל ר"נ מ"ט אילימא משום דשכיחי גבי ד) הרמנא מדכרי אהדדי כולהו ישראל נמי בצפרא דשבתא שכיחי גבי הדדי אלא אמר רב נחמן כגון דיסקרתא דנתזואי ת"ר עיר של יחיד ונעשית של רבים ורה"ר עוברת בתוכה כיצד מערבין אותה עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע [ה] ואין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי בפני עצמו [ו] היתה של רבים והרי היא של רבים ואין

גמ' למקום שמיעט לא. בתמיה. והלא יש בכלל מאתים מנה: **היינו הך.** דהיינו אחד היינו למקום א': **ה"ק ריבה א' ומיעט א'.** שמדדום שני בני אדם זה מיעט וזה ריבה: **שלא ירבה יותר ממדת העיר באלכסונא.** דאפי' ריבה שיעור גדול דליכא למיתלי במתיחת החבל תלינן ביה בטעות האלכסון דאמרינן זה היה בקי במדידה והניח טבלא של תחומין כנגד הקרן באלכסון כדאמרן (דף נו:) וזה מדד אלפים מאמצע הקרן והפסיד את הזויות כל אלכסון של אלפים אבל אם ריבה יותר מכך אין לנו במה לתלות ודאי מגמגם בלשון: **לא להקל על דברי תורה.** כל מה שגזרו חכמים בתחומין להחמיר על דברי תורה באו דמדאורייתא לא מתסרי מידי ואינהו גזור הלכך אזלינן בהו לקולא דהא תחומין עצמן מדרבנן: **מתני' עיר של יחיד.** שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני אדם ולא חשיבא רה"ר דלא דמיא לדגלי מדבר: **ונעשית של רבים.** שנתוספו בה דיורין או נקבעו בה שווקים: **מערבין את כולה.** כבתחלה ואין מבואותיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר אחת וכגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ז אמה ואם יש בה מפרש בגמרא תקנתא לרה"ר שבתוכה: **ושל רבים שנעשית של יחיד.** רבותא אשמועי' דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ותחלתה של רבים דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שיור ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתכח תורת רה"ר וההוא שיור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא: **אא"כ עשה חוצה לה.** שיור שלא עירבו עם שאר העיר אלא לבדן: **כעיר חדשה.** כך שמה ה): **גמ' מ"ט.** תלו טעמא בה דלא משכחת עיר של יחיד ונעשית של רבים אחריתי: **משום דשכיחי.** רבים גבי הרמנא אבל המושל דהיינו ריש גלותא ליטול רשות לדון ולהתיר בכורות ולסמוך: **מדכרי אהדדי.** דלא אתו למישרי של רבים והרי היא של רבים: **בצפרא דשבתא שכיחי אהדדי.** לשמוע דרשה: **אלא א"ר נחמן.** כל עיר של יחיד ונעשית של רבים שריא: **כגון דיסקרתא דנתזואי.** כרך של אותו האיש: **ורה"ר עוברת בתוכה.** של ט"ז אמה רוחב: **לחי מכאן ולחי מכאן.** לראשי רה"ר. ובעיירות שאין להם חומה עסקינן שראשי רה"ר מפולשין. ובשל רבים והרי היא של רבים לא שרו רבנן להא תקנתא דכל מבואותיה המפולשין הוו כרה"ר ובעו תקנתא מדרבנן דמיחלפי ברה"ר אבל בעיר של יחיד מוכחא מילתיה: **ואין מערבין אותה לחצאין.** דכיון דמעיקרא חדא היא אסרי הני אהני והויא כמבוי ששכח אחד מן החצירות ולא נשתתף בו דאסרה אכולהו: **או מבוי מבוי.** ולקמן [ע"ב] פריך השתא נמי ליסרו אהדדי:

למקום שריבה אין למקום שמיעט לא. פ"ה והלא יש בכלל מאתים מנה ותימה דמאי קשיא דודאי אין שומעין למקום שמיעט אלא הולכין עד מקום המרובה ועוד לישנא דמשני אף למקום שריבה לא אתי שפיר דלמקום שריבה דוקא הוא ולא אף למקום שריבה ונראה לפרש דהולכין למקום שריבה משמע ליה דאף במקום שמיעט מצד שני מאותו רוח מוציאין המדה עד כנגד מקום שריבה ומתמי' נהי דאזלינן (א) ממקום שריבה עד מקום שציין ואומר דשפיר ציין למקום שמיעט נמי אית לן למימר דשפיר ציין ויש לתלות בהבלעה ובקידורין ובמדידה יפה שמודדין בהר המתלקט י' מתוך ה' ולא נתלה בטעות ומשני אף למקום שריבה וכ"ש דאזלינן נמי אחר מקום שמיעט להחמיר גירס' ר"ח ובלבד שלא ירבה ממדתו ואלכסון ולא גריס באלכסון אלא גרסינן ואלכסון ומיירי שמדדו שניהן מצד אחד ולא הוי דומיא דרישא והכי פירושו דאם האחרון הרחיק ציון שלו יותר מן הראשון כמדת העיר ואלכסון אין לנו לומר שטעה אלא יש לנו לומר שהראשון קיצר ציון שלו לעיר בקרן מערבית דרומית כי באותה שעה לא היו בעיר אלא ב' וג' בתים בקרן מזרחית צפונית ומצד משם וזה מדד אחר שנתיישבה העיר ולא טעה:

ו) **אפילו** עבד אפי' שפחה נאמנים כו'. וא"ת והא אפי' עד אחד אינו נאמן כדתניא בפרק ב' דכתובות (ד' כח.) אלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן זהו כתב ידו של אבא ועד כאן היינו מהלכין בשבת ומוקי לה בגמרא והוא דיש גדול עמו משמע דגדול בפני עצמו לא מהימן וי"ל דה"נ איירי בגדול עמו ולא חש כאן לפרש הואיל וכבר פי' שם ועוד י"ל דהא דקאמר התם והוא דגדול עמו לא קאי אכולהו דע"כ לא קאי אאיש פלוני שהיה יוצא מבית הספר לאכול בתרומתו דמוקי לה בתרומה דרבנן וסגי בגדול לחוד דהא אין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין ז):

ותחומין דרבנן. משמע אי הוה דאורייתא לא מהימני ואע"ג דמעשה בכל יום שמאמינין לנשים בשחיטה וניקור ולתרום חלה היינו משום דהוי בידה קודם שנעשית השחיטה הוי בידה לשחוט אבל תחומין לא הוי כלל בידה ולהכי נאמן קטן טפי בבדיקת חמץ מבתחומין שאינו נאמן בקוטנו לומר ע"כ היינו מהלכין משום דבדיקת חמץ בידו והא דקאמר ח) גבי בדיקת חמץ בנשים ועבדים דהימנוהו רבנן בדרבנן משמע דאי הוי דאורייתא לא הימנוס אע"ג דבידו היינו משום דבדיקת חמץ צריך דקדוק וטורח גדול לפיכך יש לחוש לעצלות הנשים טפי ממקום אחר וכן משמע בירושלמי דאיכא מ"ד דנשים אין נאמנות בבדיקת חמץ מפני שהן עצלות ובודקות כל שהוא ט):

עיר של יחיד. פי' בקונט' שלא נכנסין בו תמיד ס' רבוא ולא חשיב רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר ונעשית של רבים שניתוספו בה דיורין או נקבעו שווקין אז מערבין את כולה כבתחלתה ואין מבואותיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר אחת כגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ז אמה ואם יש בה מפרש בגמרא תקנתא לרה"ר שבתוכה ע"כ לשון הקונטרס והדין עמו דודאי מתני' לא איירי ברה"ר גמורה מדלא קתני ורה"ר עוברת בתוכה כדקתני בברייתא בגמרא ואתיא מתני' נמי כרבנן דלית להו תקנתא דר' יהודה לערב רה"ר ומיהו בגמרא נמי לא איירי ברחב ט"ז אמה דטפי מי"ג אמה ושליש לא הוי שרי ר' יהודה בלחי וקורה כדפירשנו בפ"ק (דף ו: י) אלא י"ל ורה"ר עוברת בתוכה שאינו רחב ט"ז אמה אלא יש רה"ר רחב ט"ז אמה מכאן ומכאן ובוקעין דרך העיר מזו לזו והוי רה"ר אף לתוכה דליכא ט"ז אמה כמו בין העמודין דפ"ק דשבת (דף ז.) כדפירשנו בפ"ק (דף ו:): כ) **במאן** דלא כר"ע. וא"ת ולרבנן לארכה נמי יערבו לחצאין שיערבו מצד א' כל מבוי ומבוי בפני עצמו וליתיב כולה רה"ר לצד השני דהשתא בני כל מבוי ומבוי מותרין כל אחד וא' במקומו ולא יאסרו שלא במקומן וי"ל דלא דמי דשני חצירות זו לפנים מזו רגל הפנימי המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה על החיצונה דאחדא לדשא ומשתמשא ומסתלקא מלהשתמש בחיצונה דעיקר תשמיש דחצר החיצונה לבני חיצונה היה והויא פנימית בחיצונה שלא במקומה אבל הכא אף ע"ג דכל מבוי ומבוי מותר כל אחד ואחד במקומו מודו רבנן דאסרי רה"ר על צד האחד דהא מקומן הוא דרה"ר הוי להני כמו להני ולרחבה דמערבין מדמי השתא לב' חצירות משום דיש לאלו רה"ר ופתח וכן לאלו ואין צריכין להשתמש בני פתח זה בצד פתח האחר ובדאיכא דאמרי קאמר אפי' לרחבה אין מערבין דלא מצי להסתלק מר"ה כלל אע"ג דאית להו רה"ר כנגדו:

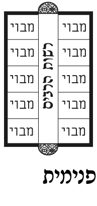

מסורת הש"ס

א) [לעיל לו. סוטה ל:], ב) לעיל מו:, ג) בערוך הגי' דסקרתא וכ"ה בר"ח וכן הגיה ה"ר יעב"ץ ז"ל, ד) [גיר' הערוך קהרמנא פי' השלטון של מקום], ה) [עי' רש"י קדושין עו. ד"ה אף מי וכו' הוסיף רש"י לבאר כדכתיב צנן וחדשה (יהושע טו)], ו) [שייך לעיל נח: במשנה], ז) [עי' שם תוס' ד"ה והוא], ח) [פסחים דף ד:], ט) [וע"ע תוס' לעיל לא: ד"ה כאן ותוס' פסחים ד: ד"ה הימנוהו], י) [בד"ה וכי], כ) שייך לע"ב,

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' י"ז טוש"ע א"ח סימן שצט סעיף ח:

לט ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

מ ד מיי' פ"ה מהלכות עירובין הלכה יט סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שצב סעיף א:

מא ה מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף ד:

מב ו מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף א:

רבינו חננאל

ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד כו', אוקימנא שומעין למקום שמיעט ואף למקום שריבה. וכן ריבה אחד ומיעט אחד שומעין לזה שריבה, ובלבד שלא ירבה יתר (מדירת) [ממדת] העיר ואלכסונה. אפילו עבד ואפילו שפחה נאמנין. והתניא לא אמרו חכמים בדבר להקל אלא להחמיר. אוקמא רבינא לא אמרו חכמים בדבר להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה, ותחומין דרבנן. כיוצא בו בנדה סוף פרק הרואה כתם אמר רבינא לא אמרו להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמן מדרבנן. מתני' עיר של יחיד שנעשית של רבים מערבין את כולה. [היכי דמי] עיר של יחיד ונעשית של רבים, כגון דיסקרתא דריש גלותא. ומקשינן אמאי התירו להן לערב כולן, אי נימא דשכיחי כולהו קהרמנא ,פי' השלטון של מקום. ומידכרי הדדי ומערבי, ולא אתו למיסמך חד אחבריה, אי הכי אפילו עיר של רבים ונעשית של יחיד נמי ליערבו דהא כולהו ישראל שכיחי גבי הדדי בצפרא בשבתא בעידן צלותא ומדכרי אהדדי. אלא אמר רב נחמן כגון דיסקרתא דאתי אזוזר. פי' שם אדם. ת"ר עיר של יחיד ונעשית של רבים ורשות הרבים עוברת כו', עד ואין (מעברין) [מערבין] אותה לחצאין אלא או כולה, או מבוי מבוי בפני עצמו, ואם היתה של רבים והרי היא של רבים

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה למקום וכו' נהי דאזלינן למקום שריבה עד מקום שציין ואמרינן דשפיר:

מוסף רש"י

ושל רבים ונעשית של יחיד. שנתמעטו אוכלוסיה מעבור ברחובותיה ס' רבוא, ולא דמיא השתא לדגלי מדבר, אין מערבין את כולה. יחד אלא אם כן שייר חוצה לה חמשים דיורין שלא יערבו עמה למיהוי היכר לעיר של רבים דלא ליערבו כולה אלא מבואות מבואות (לעיל מז.). **כעיר חדשה שביהודה.** דהיינו עיר ששמה חדשה, כדכתיב (יהושע טו) צנן וחדשה (קדושין עו.). **ג' חצירות של שני בתים.** דיו לשייר ג' חצרות של ב' ב' בעלי בתים (לעיל מז.).